

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE
DOMENIUL DE DOCTORAT TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT

**PERSOANA UMANĂ, DESTINATARA ETOSULUI MISIONAR ÎN
ZONA DOBROGEI**

Coordonator științific,
Pr. Prof. univ. Dr. NICOLAE BRÎNZEĂ

Doctorand,
CIUCĂ BANCU COSMIN

CONSTANȚA
2022

CUPRINS

ABREVIERI 9

INTRODUCERE.....	10
1. Motivația lucrării.....	10
2. Etosul misionar.....	13
3. Interculturalitatea în Dobrogea.....	15
4. Specificul spațiului dobrogean din punct de vedere misionar și intercultural....	17
5. Alegerea temei.....	19
6. Scopul și obiectivele lucrării.....	20
7. Metodele științifice abordate în cadrul cercetării. Valoarea implicită și explicită a demersului.....	22

CAPITOLUL I

PERSOANA UMANĂ CA SUBIECT AL ETOSULUI MISIONAR

1.1 Hermeneutica misionară a persoanei umane.....	25
1.1.1. Primordialitatea ființei umane, sub aspect biblic și misiologic.....	25
1.1.2. Persoana umană ca ființă harică.....	30
1.1.3. Persoana umană ca structură dialogică.....	42
1.2. Intervenția misionară, fundament al comuniunii omului cu Dumnezeu.....	45
1.2.1. Trupul, templu al Sfântului Duh.....	45
1.2.2. Suflul, flacăra după chipul Ziditorului.....	51
1.2.3. Armonia suflet-trup, ca ascendență a comuniunii interpersonale.....	58
1.3. Persoana umană - Chipul și șansa asemănării cu Dumnezeu.....	61
1.3.1. Explicarea chipului lui Dumnezeu din om.....	61
1.3.2. Șansa asemănării cu Dumnezeu.....	64
1.3.3. Misiunea și importanța ei în comuniunea omului cu Dumnezeu.....	67

CAPITOLUL AL II-LEA

RECAPITULAREA PERSONEI ÎN IUBIREA LUI DUMNEZEU, TEMEI AL DIALOGULUI MISIONAR.....	72
2.1. Esența comunională a persoanei umane.....	72

2.1.1. Apofatismul hypostatic.....	72
2.1.2. Comuniunea Sfintei Treimi, prototip al naturii umane.....	82
2.2. Caracteristicile ființiale	90
2.2.1. Unitatea.....	90
2.2.2. Incomprehensibilitatea.....	91
2.2.3. Persoana umană este o taină eternă.....	92
2.2.4. Ființă dihotomică.....	92
2.2.5. Raționalitatea sau puterea de a înțelege rostul existenței.....	94
2.2.6. Unicitatea.....	95
2.2.7. Ființă comunională.....	96
2.2.8. Aspirația veșniciei.....	97
2.2.9. Icoană a Ziditorului său.....	98
2.2.10 Liber, în har și în adevăr.....	99
2.2.11 Preoția intrinsecă.....	99

CAPITOLUL AL III-LEA

DEMNITATEA PERSOANEI UMANE ÎN RAPORT CU SENSUL EI SACERDOTAL.....	101
3.1. Idealul misionar al demnității: desăvârșirea persoanei în Logosul Întrupat.....	101
3.2. Calea misionară a demnității: procesul creșterii în Hristos.....	118
3.3. Obiectivul misionar al demnității: refacerea chipului celui după Chip.....	134
3.4. Dignitas perpetua: constituția sacerdotală și sacramentală a persoanei.....	150

CAPITOLUL AL IV-LEA

ETOSUL MISIONAR DOBROGEAN AL PRIMULUI MILENIU.....	162
4.1. Apostolicitatea Bisericii dobrogene.....	162
4.2. Leonțiu de Bizanț și direcțiile misionare dezvoltate în arealul dobrogean.....	169
4.3. Metoda misionară a Sfinților Părinți din Scythia.....	180
4.4. Cultura dialogului în Dobrogea primului mileniu.....	184

CAPITOLUL AL V-LEA

DEMNITATEA PERSOANEI ÎN CONTEXTUL MISIONAR AL ORTODOXIEI DOBROGENE.....	194
5.1. Respectul față de demnitatea persoanei, în cadrul misiunii Bisericii dobrogene.....	194
5.2. Ierarhul - model euharistic al demnității persoanei, în Dobrogea ultimilor ani.....	201
5.3. Demnitatea dialogului-mărturisire.....	208
CONCLUZII.....	215
BIBLIOGRAFIE.....	220

REZUMAT

Împotriva concepției neoplatonice care asociază creația cu un hazard sau cu un accident, din noua perspectivă pe care Dumnezeu o descoperă prin Creștinism, lumea este o operă ieșită dintr-un act divin de iubire, o realitate ontologică, din însăși substanța divină a Dumnezeului creștin. Mântuirea dăruită de Hristos are efecte nu numai asupra sorții omului ci și asupra întregii naturi.

Ființa umană fiind o existență personală, nu a fost creată determinist, ci cu liber arbitru și cu toată demnitatea chipului lui Dumnezeu, pentru a tinde în mod liber către El și către asemănarea cu El sau îndumnezeire. Omul este preot și domn peste creație, stăpânește peste toate, mijlocește pentru toate, se bucură de toate, vorbește cu Dumnezeu și cu îngerii, poruncește naturii, ordonă demonilor, se ostenește pentru Dumnezeu, este sălaș și templu a lui Dumnezeu, toate acestea sunt obținute de creștin prin virtute, evlavie și răbdare, exercitate în mod liber și conștient. Părintele Stăniloae afirmă că „omul e liber, dar își promovează adevărata libertate numai întărind ființa sa ca unitate omnilaterală a componentelor sale contrastante în Dumnezeu, de la care provin toate. [...] Căci în libertate stă demnitatea omului”. Coborârii Treimii în lume, de la Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt, îi corespunde înălțarea zidirii către Sfânta Treime, în Duhul Sfânt, prin Fiul, la Tatăl, omul ridicându-se spre demnitatea înfierii prin modelarea după Fiul și prin participarea la Duhul Sfânt, adresându-se lui Dumnezeu-Tatăl cu numirea filială „Avva, Părinte” (Rm. 8, 15).

Apologetul Atenagora Atenianul subliniază că scopul omului nu este nici apatia, nici gustarea, nici mulțimea plăcerilor. Scopul omului este acela de a trăi în veșnicie cu acele lucruri cu care este în armonie supremă rațiunea naturală, adică în contemplarea realului și în vestirea neîncetată a hotărârilor lui. Trăirea unei vieți reale și contemplarea realului înseamnă în concepție creștină și adevărată, trăirea în Dumnezeu și contemplarea lui Dumnezeu. Contemplația aduce fericire, iar fericirea nu aparține numai sufletului ci și trupului. Amândouă au trăit împreună, amândouă au același scop de a se mântui și în concluzie amândouă vor învia.

Dumnezeu însuși a dăruit din cer adevărul și l-a așezat între oameni, căci oamenii nu pot cunoaște prin ei înșiși pe Dumnezeu. Așadar, dacă credința este coborâtă din cer,

cunoașterea creștină a adevărului, adică a lui Dumnezeu, nu poate fi o cunoaștere naturală sau rațională, ci un act supranatural cu lucrare asupra spiritului omenesc. Creștinismul nu este o religie omenească, născocită de vreo minte sclipitoare. Credința creștină nu este o invenție a gândirii sau preocupării oamenilor curioși .

Taina religiei creștinilor nu se poate afla de la oameni. Revelația supranaturală este în consecință o inițiativă a iubirii lui Dumnezeu, iar credința întemeiată pe o asemenea revelație este un act și o instituție divină. Aceasta este una dintre ideile cele mai originale și interesante ale apologeticii creștine. E un punct de vedere masiv, intransigent și fără compromisuri. Cunoașterea lui Dumnezeu este o sinteză ideală de revelație și credință pe de-o parte, de cunoaștere adevărată și viață în iubire pe de altă parte.

Înțelegem că momentul de maximă importanță din viața omului în raport cu istoria omenirii este alegerea taberei alături de care va dori să lupte. În funcție de această alegere el va lupta pe pământ ori în numele familiei triumfătoare a lui Dumnezeu, unde sunt împreună îngerii, sfinții și cu toți cei drepti ai neamului omenesc, ori pentru împărăția diavolului, a demonilor și a ucenicilor umani ai acestora. Astfel, în raport cu veșnicia, el se va mărturisi pe sine, în chip profetic, ori învingător și fiu al lui Dumnezeu, ori învins și vrăjmaș al Lui. În funcție de toate acestea va fi judecat în fața Tronului Hetimasiei.

Pentru orice creștin, fie el al primelor veacuri sau al prezentului, viața pământească presupune o luptă neîncetată. Pământul însuși este teritoriul în care războiul nevăzut se poartă între bine și rău pe toată durata acestei vieții vremelnice. Lupta aprigă dintre forța binelui și cea a răului se poartă: la nivelul fiecărui suflet în parte, în viața interioară a fiecărui individ, ce se manifestată prin lupta cu patimile și cu ispitele diavolului; la nivelul familiei și a societății care trebuie să se înfrunte cu atitudinea anticreștină a statului, a instituțiilor acestuia și a tuturor ucenicilor umani ai demonilor; la nivelul popoarelor, unele slujitoare ale binelui și altele unelte ale satanei; și în sfârșit, la nivelul întregii umanități, unde omul în comuniune cu Dumnezeu și cu îngerii Săi luptă și biruiesc forțele pline de invidie și de răzbunare ale diavolilor. Acest război neconținut are să și-l asume fiecare om care se declară creștin, fiecare familie care se dorește a fi creștină și orice popor care îl mărturisește drept și adevărat pe Dumnezeu. Numele de creștin atrage după sine invidia și răutatea neînchipuită a diavolului care pornește atacurile împotriva celui care

nu vrea să i se supună, adică a creștinului care devine un soldat al Domnului asumându-și curajul și responsabilitatea unui astfel de război.

Hristos oferă creștinilor, armele izvorâte din Bunătatea și Atotputernicia Sa, adică faptele virtuților creștine, care de altfel și alcătuiesc armura demnității persoanei, în concepția Bisericii. Ele alungă, slăbesc, lovesc, ard și chiar robesc pe diavoli în funcție de credința fiecărui luptător creștin: „Pentru aceea, luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva în ziua cea rea, și, toate biruindu-le, să rămâneți în picioare” (Ef. 6, 13). Prin întâlnirea cu Dumnezeu și prin unirea cu Hristos cei osteniți și împovărați se vindecă, se întăresc, redevin puternici și îmbrăcați cu harul Sfântului Duh se întorc în luptă cu mai multă experiență, mai iscușiți, plini de nădejde și capabili de biruință.

În timp ce lumea de astăzi este în plin proces de secularizare și nu se mai roagă lui Dumnezeu, spiritul de nemulțumire o cuprinde și începe să o domine. Euharistia Bisericii ca Taină a recunoștinței față de Dumnezeu creatorul și Mântuitorul lumii, ne oferă pace sfântă și bucurie profundă, izvorâte din rugăciune smerită și fierbinte care aduce cunoașterea lui Dumnezeu. Nu este posibilă împărtășirea cu Dumnezeu fără rugăciune, după cum nu te poți învoi cu un om la un anume lucru fără să îl cunoști. Euharistia și rugăciunea sunt strâns legate între ele și împreună descoperă bucuria de a trăi, bucuria de a cunoaște lumea și pe Dumnezeu. Omul secularizat, a pierdut pacea și bucuria sufletului tocmai pentru că a pierdut practica rugăciunii ca respirație a sufletului în prezența harică a iubirii milostive a lui Dumnezeu.

Biserica lui Hristos oferă soluția pentru ca omenirea să depășească criza spirituală care a cuprins-o de-atâtea ori în istorie. Prin Liturgia Euharistică noi creștinii oferim întreaga creație și pe noi înșine lui Dumnezeu ca răspuns al nostru la iubirea lui Dumnezeu Creatorul, Mântuitorul și Sfințitorul lumii. De aceea, în rugăciunea de pregătire pentru împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos, rostim: „Ție, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Își încredințăm toată viața noastră și nădejdea noastră”.

Valorile creștine și chemarea harului Duhului Sfânt prin urmarea învățăturilor Evangheliei sunt tratamentul pentru orice neajuns al societății, pentru că el vindecă mai întâi cauza reprezentată de păcat, de slăbiciunea morală și spirituală și mai apoi înalță poporul vindecat și îl împacă cu Dumnezeu. Pentru o astfel de strategie deopotrivă teologică și politică, este nevoie în primul rând de lumina Bisericii celei Una și Adevărate și în al doilea rând de un conducător credincios acestei Biserici care conștient de

responsabilitatea misiunii sale creștine își exercită puterea divină încredințată numai pentru mântuirea poporului pe care îl slujește.

În Europa occidentală se vorbește deja despre „epoca post-creștină” sau despre „re-evangelizarea Europei”, respectiv orientarea misiunii Bisericii în funcție de contextul în care omul refuză pe Dumnezeu, spre deosebire de perioada apostolică în care chestiunea principală era să aleagă pe Dumnezeu față de zeii păgâni. De aceea misiunea este cu mult mai complexă pentru că nu se mai adresează unei ființe religioase, ci autosuficiente, indiferente sau chiar îndărătnice, în plus, variatele tipuri de religiozitate duc la confuzie și tendințe separatiste: Dumnezeu nu se mai acceptă așa cum este, ci este construit de om, după clișeul cel mai convenabil tipului propriu de viață. Progresul științific face din creștinii moderni oameni care gândesc nuanțat, citesc mai mult, evaluează, compară, sunt informați. Deși nu mai organizează misiuni spre „neamuri”, Biserica este mai solicitată misionar decât oricând, este provocată de contextul nou la care trebuie să răspundă pertinent și punctual.

Noi știm că Hristos conduce Biserica la tot adevărul, dar și că slujitorii trebuie să-i înțeleagă rostul și misiunea, să o slujească în a-și împlini vocația eshatologică prin transmiterea Adevărului cu mijloace adecvate. Întreaga lume devine o liturghie prin om. Omul începe acum, în spațiul Bisericii să fie slujitor cu adevărat, în calitatea sa de sacerdot universal.

Teologia propovăduită în Scythia Minor este cosmică, încărcată de armonie dar și de precizie doctrinară, centrată aproape exclusiv pe Crezul niceo-constantinopolitan și pe mărturisirea cu evlavie a Dumnezeului Treimic și Deoființă. Această gândire scitică a îmbrățișat până la jertfă pluralitatea deoființă a Bisericii și a lumii, văzută ca oglindire a divinului, prin însușirea neconținută a modelului suprem oferit de conlucrarea dragostei Persoanelor Sfintei Treimi.

În același Duh al Adevărului Care îi cheamă pe toți să lucreze pacea în Biserică, cel mai mare gânditor al epocii lui Iustinian cel Mare, adevăratul părinte al scolasticii medievale, originar din Dobrogea, Leonțiu de Bizanț, militează, în secolul al VI-lea, pentru stingerea orgoliilor și pentru revenirea la modestie, la înțelepciune și – mai presus de orice – la unitate, convingând, cu prudență dar și cu fermitate, pe unii dintre oponenții Ortodoxiei ecumenice, să părăsească ideologiile smintitoare, aducătoare de invidie și dezbinare. Meritul incontestabil al lui Leonțiu de Bizanț este acela de a fi sistematizat

toată gândirea hristologică de veac al VI-lea, pregătind temeinic știința pentru apariția curentului scolastic de mai târziu: „Scolastica este numele dat de o îndelungată tradiție intelectuală învățământului filosofic din Evul Mediu. Prin scolastică se înțelege, de asemenea, un sistem filosofic care, pornind de la dogma creștină, dezvoltă variate raționamente abstracte și demonstrații logice. Unitatea dintre sistemul de învățământ și dogma creștină a dat scolasticii prestigiu și autoritate instituțională. Într-un sens foarte larg, prin scolastică se înțelege întreaga cultură a Evului Mediu european. Este o cultură ce s-a dezvoltat sub îndrumarea Bisericii, care se manifestă ca Ecclesia Docens și ca Mater et Magistra” .

Spirit universal, Leonțiu de Bizanț nu și-a putut dezvolta opera decât într-o teologie universală, teologia din Scythia Minor, care corespunde noțiunii de Creștinism cosmic, atât de iubit de asceții și misticii dobrogeni. Teologia scitică era puternic impregnată atât de ancorarea în simțul realității cât și de contemplarea mistică (distanțată complet față de panteism sau de politeism) a echilibrului cosmic prezent în toate cele Trei Persoane dar manifestat mai ales în Logosul Divin, care este Rațiunea de a fi a tuturor existențelor. Mistica sciților a fost inspirată poporului acestor meleaguri de către anahoreții care umpleau pădurile și peșterile Dobrogei. Nu era sub nici o formă o teologie a controverselor.

Desăvârșirea omului și, prin extensie, a întregii umanități, constituie însăși înnobilarea acestuia, ridicarea demnității persoanei la rangul cel mai înalt cu putință. Ea este misiunea principală a Bisericii, care are menirea de a face pe membrii ei să se asemene lui Dumnezeu în faptă și în trăire, iar chipul lui Hristos să fie oglindit în conștiința oamenilor. În această situație, oamenii se pot numi credincioși ai Bisericii și fii ai Împăratului Hristos. Biserica, prin ierarhia și mijloacele sale se îngrijește de mântuirea credincioșilor. Ea se străduiește să redea societății chipul pe care l-ar fi avut dacă păcatul nu ar fi intrat în lume.

Bibliografie selectivă:

- Comes, Marcellinus, The Chronicle of Marcellinus Comes: A Translation and Commentary, trad. Brian Croke, Australian Association for Byzantine Studies, Sydney, 2005.

- Comes, Marcellinus, *The Chronicle of Marcellinus Comes: A Translation and Commentary*, trad. Brian Croke, Australian Association for Byzantine Studies, Sydney, 2005.
- Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdi și iadul smereniei – Însemnări duhovnicești*, Ed. Deisis, Sibiu, 1997, trad. Diac Dr. Ioan I. Ică Jr.
- Dionysius Exiguus, *Praefatio ad Ioannem et Leontium in Cyrilli Alexandrini Epistolam secundam*, 3, *Corpus Christianorum, Series Latina* 85, ed. S. Gennaro and Fr. Glorie, Turnhout, Brepols, 1972.
- Evagrie Ponticul, *Tratatul practic. Gnosticul*, ediția a II-a, introducere și note de Cristian Bădiliță, Ed. polirom, 2003.
- Fericitul Augustin, *Confesiuni*, trad. de Eugen Munteanu, Ed. Nemira, București, 2000.
- Origen, *Despre rugăciune*, trad. Mihai Vladimirescu, Ed. Herald, București, 1995.
- Procopius din Caesarea, *Istoria secretă*, Ed. Academiei Române, București, 1972, trad. Horia Mihăescu.
- Procopius din Caesarea, *Războiul cu goții*, Ed. Academiei Române, București, 1963, trad. Horia Mihăescu.
- Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvântul împotriva elinilor*, în „P.S.B.”, vol. 15, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987.
- Sfântul Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, trad. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, col. „PSB ”, vol. 15, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987.
- Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol.I-III, Ed.Artemis, București, 1993, trad. Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș (coord.).
- Coteanu, Acad. Ion, Dr. Luiza Seche, Dr. Mircea Seche (conducători), *DEX*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.

- Jones, Sir Henry Stuart (ed.), A Greek-English Lexicon, Clarendon Press, Oxford, 1843-1996.
- Kernbach, Victor, Dicționar de mitologie generală, Ed.Albatros, București, 1995.
- Lampe, G.W.H. (ed.), A Patristic Greek Lexicon, Clarendon Press, Oxford, 1961.
- Mircea, Pr.Dr.Ioan, Dicționar al Noului Testament, Ed.IBMBOR, București, 1995.
- Popescu, Mircea (coord.), Dicționar de artă, Ed.Meridiane, București, 1995.
- Schmoller, Alfred, Handkonkordanz zum Griechischen Neuen Testament, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.
- Shepherd, William R., Historical Atlas, Ed. Henry Holt and Company, New York, 1923.
- Vacant, Alfred (ed.), Dictionnaire de Théologie Catholique, Paris, 1903.
- Vigouroux, F.G. (ed.), Dictionnaire de la Bible, vol.I-V, Paris, 1926.
- Caravia (coord.), Paul; Constantinescu, Virgiliu; Stănescu, Flori. Biserica întemnițată. România, 1944-1989, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998.
- Carrel, Alexis, Omul, ființa necunoscută, trad. Lia Busuioceanu, Ed. Tedit F.Z.H., București, 1998.
- Cârstoiu, Protos Lect. Dr. Jusinian, Desăvârșirea creștină în epistolele Sfântul Ap. Pavel, Ed. Bucura Mond, București, 1996.
- Chifăr, Pr. N., Istoria Creștinismului, vol.2, Ed. Trinitas, Iași, 2000.
- Chirilă, Conf. Univ. Dr. Pavel; Valică, Pr. Drd. Mihai, Spitalul creștin. Introducere în medicina pastorală, Ed. Christiana, București, 2004.
- Citirigă, Pr. Conf. Dr. Vasile, Antropologia hristologică în Teologia Ortodoxă, vol. I, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2003.
- Ciulei, Pr. Dr. Marin D., Antropologie Patristica, Ed. Sirona, Alexandria, 1999.

- Ciulei, Pr. Dr. Marin D., Antropologie Patristică, Ed. Sirona, Alexandria, 1999.
- Clément, Olivier, Întrebări asupra omului, Ed. Episcopiei Alba Iuliei, 1997.
- Clément, Olivier, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, Adevăr și libertate. Ortodoxia în contemporaneitate, Ed. Deisis, Sibiu, 1997, traducere de Mihai Maci.
- Clément, Olivier, Sillon de lumière, Editions Fates, CERF, Paris, 2002.
- Cohen, A., Talmudul, București, Ed. Hasefer, 2002.
- Coman, Pr. Prof. Ioan G., Probleme de filosofie și literatură patristică, București, 1944.
- Coman, Pr. Prof. Dr. Ioan G., Probleme de filosofie și literatură patristică, București, 1944.
- Daniélou, Jean, Biserica primară (De la origini până la sfârșitul secolului al treilea), Ed. Herald, București, 2008.
- Dumitrescu, Sorin, 7 Dimineți cu Părintele Stăniloae, Ed. Anastasia, București, 1992.
- Dumitru, Anton, Homo universalis. Încercare asupra naturii realității umane, Eminescu, 1990.
- Dură, Pr. Lect. Dr. Nicolae, Propovăduirea și Sfintele Taine, E.I.B.M.B.O.R, București, 1998.